

Ο ανθρωποθεϊσμός του Ludwig Feuerbach

«Αλήθεια είναι μόνον η ανθρωπολογία»

(1/4)

- Ο ανθρωπολογικός αθεϊσμός του Feuerbach αποτελεί σταθμό στην ιστορική πορεία του αθεϊσμού.
- Στην αρχαία Ελλάδα ο αθεϊσμός αποτελούσε «συνοδευτικό στοιχείο της φιλοσοφικής σκέψης», με τον Φ. αναδεικνύεται σε φιλοσοφικό θεμέλιο για κάθε μελλοντικό αθεϊσμό.
- Ο Φ. θέλει να είναι συνειδητά άθεος, εκφράζοντας το πνεύμα της εποχής του.

«Αλήθεια είναι μόνον η ανθρωπολογία»

(2/4)

- Τη θέση της.... Έχει πάρει....
 - Πίστης → Απιστία
 - Βίβλου → Λογική
 - Θρησκείας/εκκλησίας → Πολιτική
 - Ουρανού → Γη
 - Προσευχή → Εργασία
 - Κόλαση → Υλική ένδεια
 - Χριστιανού → Άνθρωπος

«Αλήθεια είναι μόνον η ανθρωπολογία»

(3/4)

- Ο Θεός είναι η αντανάκλαση ανθρωπίνων φόβων και επιθυμιών, πόθων και ελπίδων, ανταύγεια ψυχικών λειτουργιών, αυτοέκφραση και αυτοερμηνεία.
- Ο άνθρωπος στη θρησκεία συναντά μόνον τον εαυτό του.

«Αλήθεια είναι μόνον η ανθρωπολογία»

(4/4)

- Ο «θεισμός» διχοτομεί την ανθρώπινη ύπαρξη σε ένα κομμάτι γήινο και αδύναμο (ο αλλοτριωμένος άνθρωπος) και σε ένα μέρος υπερβατικό και αξιοθαύμαστο (ο Θεός).
- Η αθεΐα ταυτίζεται με την άρση της αλλοτρίωσης, ως συνειδητοποίηση της ανθρωπολογικής αλήθειας της θρησκείας.
- Η γνώση απελευθερώνει τον άνθρωπο, που συνειδητοποιεί ότι ο Θεός είναι δημιούργημα του Θεού και εικόνα του. Δεν υπάρχει ως ξεχωριστό όν.
- Το μυστικό του αθεισμού, κατά τον Φ. είναι η εγκατάλειψη «του διαφορετικού από τον άνθρωπο Θεού».

Η «κοπερνίκεια στροφή» του Feuerbach

(1/3)

- Ο Φ. ξεκίνησε τις σπουδές του στη Χαϊδελβέργη ως φοιτητής Θεολογίας για να γίνει πάστορας. Εντυπωσιασμένος από τον Hegel μεταπήδησε στη Φιλοσοφία.
- Από τον «στενό χώρο» των «Αγίων Τόπων», φεύγει στον «πλατύ κόσμο» της Φιλοσοφίας, εφόσον «extra philosophiam nulla salus».
- Η Θεολογία είναι γι' αυτόν μια ξεπερασμένη βαθμίδα εκπαίδευσης.
- Μια φιλοσοφία που αυτοαποκαλείται χριστιανική, είναι μια ελλιπής, περιορισμένη φιλοσοφία, που αντιφάσκει στην έννοια της φιλοσοφίας».

Η «κοπερνίκεια στροφή» του Feuerbach

(2/3)

- Ο Φ. υποστηρίζει: «Ο Θεός είναι η πρώτη σκέψη, η λογική η δεύτερη και ο άνθρωπος η τρίτη και τελευταία σκέψη».
- Για τον Φ. «Αλήθεια είναι μόνο η ανθρωπολογία»
- Ο άνθρωπος είναι το μέτρο για όλα τα πράγματα.
 - Όχι ο αφηρημένος άνθρωπος της καρτεσιανής φιλοσοφίας, αλλά ο πραγματικός άνθρωπος στην ολότητά του, ψυχοσωματικός, με όλες τις καταβολές, ευαισθησίες και ικανότητες.
 - Είναι ο άνθρωπος σε σχέση με το «εσύ», όχι το απομονωμένο άτομο.
 - Είναι ο «καθολικός άνθρωπος»

Η «κοπερνίκεια στροφή» του Feuerbach (3/3)

- Όποια είναι η σκέψη του ανθρώπου, όποια τα συναισθήματά του, τέτοιος είναι και ο Θεός του. Όση αξία έχει ο άνθρωπος, τόση έχει και ο Θεός.
- Η συνείδηση του Θεού είναι η αυτοσυνειδησία του ανθρώπου, η γνώση του Θεού είναι αυτογνωσία του ανθρώπου.
- Άνθρωπος και Θεός, αποτελούν: Ένα.
- Το κυριότερο έργο του Φ. είναι «*Η ουσία του Χριστιανισμού*» (1841).

Η Θεωρία της προβολής (1/4)

- Οι παραστάσεις του Θεού στον άνθρωπο μπορούν να ερμηνευτούν από «διάφορα ψυχικά δεδομένα». Συνεπώς η υπόθεση ενός «ανεξάρτητου αντικειμένου» είναι περιττή.
- «Μόνον στη δυστυχία του ανθρώπου έχει ο Θεός τη γενέθλια γη του. Μόνον από τον άνθρωπο παίρνει ο Θεός όλα τα χαρακτηριστικά του. Ο Θεός είναι ό,τι θέλει ο άνθρωπος να είναι... Οι επιθυμίες είναι η 'πηγή των Θεών' .

Η Θεωρία της προβολής (2/4)

- Οι θεοί είναι η εκπλήρωση των επιθυμιών του ανθρώπου.
 - Η θεϊκή παντογνωσία → η ανάγκη του ανθρώπου να γνωρίζει τα πάντα.
 - Η θεϊκή πανταχού παρουσία → η επιθυμία να μην είναι καθηλωμένος σε ένα τόπο.
 - Η θεϊκή αιωνιότητα → η επιθυμία να μην είναι δεμένος στο χρόνο.
 - Η θεϊκή παντοδυναμία → η επιθυμία να δύναται τα πάντα.

Η Θεωρία της προβολής (3/4)

- Δε δημιουργεί ο Θεός τον άνθρωπο, αλλά ο άνθρωπος το Θεό. Δεν είναι ο άνθρωπος εικόνα του Θεού, αλλά ο Θεός εικόνα του ανθρώπου.
- «Ο άνθρωπος είναι η αρχή, το κέντρο και το τέλος της θρησκείας» .

Η Θεωρία της προβολής (4/4)

- Το μυστήριο της Αγίας Τριάδος είναι το μυστήριο του εγώ και εσύ.
- Η ενσάρκωση είναι το μυστήριο της αγάπης του ανθρώπου για τον εαυτό του.
- «το πάσχειν για τους άλλους είναι θεϊκό»
- Η ανάσταση του Χριστού είναι η βεβαιότητα της προσωπικής διάρκειας μετά το θάνατο.
- Η θεία ουσία είναι ανθρώπινη ουσία και μάλιστα υποκειμενικά ανθρώπινη ουσία, στην απόλυτη ελευθερία και απεριοριστία της.

Η θρησκεία ως αλλοτρίωση (1/3)

- Ο άνθρωπος αντικειμενοποιεί την ουσία του σε ένα ον διαφορετικό, αν όχι αντίθετό του.
- Ο άνθρωπος διχοτομείται σε δύο σφαίρες: σε μια εγκόσμια και αδύναμη και σε μια υπερβατική και ισχυρή.

Η θρησκεία ως αλλοτρίωση (2/3)

- Ο Θεός είναι Ο άνθρωπος είναι.....
 - άπειρος ≠ πεπερασμένος
 - τέλειος ≠ ατελής
 - αιώνιος ≠ πρόσκαιρος
 - παντοδύναμος ≠ αδύναμος
 - άγιος ≠ αματωλός

Η θρησκεία ως αλλοτρίωση (3/3)

- Αποτέλεσμα της θεώρησης του Θεού ως ανεξάρτητου από τον άνθρωπο αντικειμενικού όντος, είναι η βαθιά **αλλοτρίωση** του ανθρώπου.
- Όσο περισσότερο θρησκευόμενος είναι ο άνθρωπος, τόσο περισσότερο χάνει την ανθρωπιά του.
- Ο άνθρωπος λησμονεί την ανθρωπολογική προέλευση της θρησκείας, ξεχνά ότι ο ίδιος έδωσε αυτά τα χαρακτηριστικά στο Θεό.

Η άρση της αλλοτρίωσης (1/2)

- Feuerbach: αρνούμαι το Θεό, σημαίνει αρνούμαι την άρνηση του ανθρώπου.
- Εάν η θρησκεία είναι προβολή, η κριτική της θρησκείας είναι επαναφορά στην αφετηρία, αποκατάσταση του ανθρώπου ως δημιουργικού υποκειμένου, υπέρβαση της λήθης.
- Η εκθρόνιση του Θεού, είναι η προϋπόθεση για την ενθρόνιση και καταξίωση του ανθρώπου.

Η άρση της αλλοτρίωσης (2/2)

- Ο αθεϊσμός δεν είναι μόνο άρνηση αλλά και θέση.
- Ο άνθρωπος δεν πιστεύει απλώς σε μια καλύτερη ζωή, αλλά θέλει και να δημιουργεί και μια καλύτερη ζωή.
- Ο αθεϊσμός είναι ο αληθινός ανθρωπισμός.
- Ο Φ. προτιμά τον όρο «ανθρωποθεϊμός, που δεν φανερώνει μόνο άρνηση αλλά και θέση.